

Natuurlijk verder ... met de gastvrijheidssector

SynergieProgramma Natuur & Gastvrij Ondernemen

Deze notitie is in opdracht van het ministerie van Economische Zaken opgesteld door STIRR (Rob Berkers, Marien Borgstein, Tanja Emonts en Hans Hillebrand).

Den Haag, juli 2015

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	4
2. Gebieds- en uitvoeringsprojecten	9
2.1 Green Deals	9
2.2 Sustainable Navigation in de Biesbosch	10
2.3 UiterWaardenRecreatie	12
2.4 Krugerpark.nl	13
2.5 Almeerse Parel: Nieuw verdienmodel voor waardecreatie in het landelijk gebied	15
2.6 Schaalsprong routerecreatie – ToerNederland	17
2.7 Nationale Parken nieuwe stijl	18
3. Nieuwe instrumenten	20
3.1 Hervorming verblijfsrecreatie en natuur	20
3.2 Nieuwe verdienmodellen voor natuur en gastvrijheid	22
3.3 Duurzaam Toerisme	23
4. Onderzoek	25
4.1 Nettowinst voor biodiversiteit	25
4.2 Het effect van groene investeringen op beleving en woongenot	27

1. Inleiding

Rijksnatuurvisie 2014

In april 2014 verscheen de Rijksnatuurvisie 'Natuurlijk verder'. Hierin staat de wijze waarop het kabinet in de komende vijftien tot twintig jaar samen met anderen het natuurbeleid wil vormgeven. 'Samen met anderen' is hierbij cruciaal. Want het kabinet wil met kracht blijven inzetten op een robuuste en veelzijdige natuur, maar de regie daarbij zal veel minder dan in de afgelopen decennia in handen zijn van de Rijksoverheid zelf.

Sinds het Bestuursakkoord Natuur (begin 2012) zijn veel taken op het gebied van natuur aan de provincies overgedragen. Dit biedt kansen om het natuurbeleid dichter bij de samenleving en dus bij de burger te brengen. In hun rol als gebiedsregisseur brengen de provincies belangen bij elkaar en betrekken nieuwe partijen bij de realisatie van het natuurbeleid. Naast de provincies krijgen ook burgers, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden een grotere rol bij het realiseren van de publieke natuurdoelen. Het kabinet kiest bewust voor dit perspectief, in de overtuiging dat het natuurbeleid er verder door zal worden gebracht.

In het kader van dit SynergieProgramma is met name de grotere rol voor burgers en bedrijven belangrijk. Waar in het verleden het beleid sterk werd vormgegeven vanuit de gedachte dat natuur beschermd moest worden tegen de samenleving, is de basis van het beleid nu dat de natuur beschermd moet worden door de samenleving.

Zoals in de Natuurvisie is vermeld, wil het kabinet het beeld van natuur als hindermacht veranderen naar een beeld van natuur als bron van maatschappelijke en economische ontwikkeling. Door het natuurbeleid te bevrijden van de neiging tot detaillering ontstaan betere kansen voor een sterke natuur en voor een meer ontspannen samengaan met maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Dit bevordert investeringen in een gezonde, sterke natuur en het Rijk wil hier de wet- en regelgeving op afstemmen, uitgaande van de Europese en internationale natuurdoelen.

Maar het Rijk wil meer doen om de verschillende partijen in staat te stellen, en te stimuleren, om uit welbegrepen eigenbelang te investeren in natuur. Dat geldt ook voor gastvrijheidsondernemers die willen inzetten op groene groei, door natuur een integraal onderdeel van hun bedrijfsstrategie of van de productieketen te maken.

Vinden, Verrassen, Verbinden

De gastvrijheidssector heeft, op verzoek van Minister Kamp, een visie voor de sector opgesteld. In oktober 2013 is deze visie 'Vinden, Verrassen, Verbinden' aan Minister Kamp aangeboden, in 2014 gevolgd door de 'Eindrapportage Actieagenda en Sleutelprojecten'¹. In deze documenten constateert de sector dat natuur en natuurbeleving onmisbaar zijn om te zorgen voor een concurrerend gastvrijheidsaanbod. In dit SynergieProgramma zijn twee projecten opgenomen uit de Actieagenda.

Transitieopgaven

Het Rijk ziet een grotere rol voor ondernemers bij het halen van zijn natuurdoelen en de gastvrijheidssector benadrukt het belang van natuur. Dit klinkt erg perspectiefrijk, maar dat wil niet zeggen dat het makkelijk te realiseren is. Mede op verzoek van het ministerie van Economische Zaken (EZ) en STIRR is in opdracht van InnovatieNetwerk

¹ Eindrapportage Actieagenda & Sleutelprojecten, Topteam Gastvrijheids-economie, december 2014.

een studie² uitgevoerd waarin is beschreven wat er nodig is om de relatie tussen de natuur en de gastvrijheidssector te verbeteren. Volgens deze studie, of beter geformuleerd aanzet tot een Actie-agenda, is het de kunst om samen de koek te vergroten. En dat gaat niet vanzelf. Het vraagt om een fundamentele verandering in de verhouding tussen de natuur en de gastvrijheidssector.

Het zou helpen als overheden en natuurorganisaties, uitgaande van de Europese en internationale natuurdoelen, de huidige 'nee, tenzij...'-mentaliteit loslaten en durven kiezen voor een 'ja, mits....'-benadering. Daarbij is het belangrijk te onderkennen dat ondernemers vaker het voortouw nemen bij investeringen in en beheer van natuur. Hierbij past dat gastvrijheidsondernemers natuur niet als gegeven beschouwen maar als een integraal onderdeel van hun bedrijfsvoering. Dit vraagt niet alleen om investeringen in de natuur zelf maar ook om een forse investering in samenwerking met andere ondernemers in de regio die eveneens natuur in hun eigen bedrijfsvoering meenemen. Wat hiermee bijvoorbeeld kan ontstaan is een netwerk van ondernemers die gezamenlijk zorgen voor de optimale beleving van de natuurlijke omgeving.

Positionering

Dit SynergieProgramma Natuur en Gastvrij Ondernemen is een van de onderdelen van het uitvoeringsprogramma van de Natuurvisie. Het SynergieProgramma beschrijft de acties (lopend en op stapel staand) die het ministerie van EZ als netwerkpartner mede mogelijk maakt om invulling te geven aan de Natuurvisie voor zover er een link ligt met de gastvrijheidssector. In dit SynergieProgramma zijn alleen acties opgenomen die een innovatief karakter hebben en die bijdragen aan de gewenste transitie. Er zijn geen acties opgenomen die specifiek betrekking hebben op de Nieuwe Natuurwet omdat daar een apart traject voor loopt.

² Actieagenda Natuur en Gastvrijheid. Een eerste aanzet. Geert Boosten en Henk Smit, InnovatieNetwerk, februari 2014.

Drie typen acties

Drie typen acties worden onderscheiden:

- Gebieds- en uitvoeringsprojecten
- Nieuwe instrumenten
- Onderzoek

De acties zijn op dit moment, zoals hieronder is aangegeven, over deze drie categorieën verdeeld. Gaandeweg kan een actie verschuiven naar een andere categorie. Bijvoorbeeld: na de ontwikkeling van een instrument wordt dit toegepast in een gebied. Ook kunnen acties worden toegevoegd, of juist afgevoerd.

Gebieds- en uitvoeringsprojecten

- Green Deals
- Sustainable Navigation in de Biesbosch
- UiterWaardenRecreatie
- Krugerpark.nl
- Almeerse Parel: Nieuw verdienmodel voor waardecreatie in het landelijk gebied
- Schaalsprong routerecreatie – ToerNederland
- Nationale Parken nieuwe stijl

Nieuwe instrumenten

- Hervorming verblijfsrecreatie en natuur
- Nieuwe verdienmodellen voor natuur en gastvrijheid
- Duurzaam Toerisme

Onderzoek

- Nettowinst voor biodiversiteit
- Het effect van groene investeringen op beleving en woongenot

Tot slot

Dit SynergieProgramma is een momentopname. Regelmatige actualisering is nodig. Partijen worden van harte uitgenodigd daar input voor te leveren bij het ministerie van Economische Zaken, al dan niet via STIRR. Ook kunnen zij zich melden als zij een actie mee willen uitvoeren. Om tot optimale resultaten te (blijven) komen zal ook regelmatig overleg en afstemming plaatsvinden tussen het ministerie van Economische Zaken en de gastvrijheidssector.

2. Gebieds- en uitvoeringsprojecten

2.1 Green Deals

Aanleiding

Sinds 2011 kent de Rijksoverheid het beleidsinstrument 'Green Deals'.

Deze Green Deal aanpak beantwoordt aan een groeiende behoefte van partijen in de samenleving om

zelf kansen te realiseren waarbij men een beroep kan doen op een laagdrempelige, faciliterende overheid. Bij de aanpak heeft de overheid duidelijk een andere rol dan als wetgever of subsidieverstrekker, namelijk 'ruimte bieden' aan nieuwe samenwerkingscoalities om de vergroening van de economie te bevorderen. De aanpak leidt tot nieuwe samenwerkingsverbanden tussen deelnemende partijen en de overheid krijgt een gezicht. In de Green Deals vertalen partijen voornemens concreet in acties en leggen zij commitment vast om samen de doelen te realiseren.

Vergezicht

Nederland heeft een economie waarin duurzaamheid en economische groei hand in hand gaan. Groei die niet ten koste gaat van het milieu, maar rekening houdt met de leefomgeving en behoeften van volgende generaties. Knelpunten die duurzame initiatieven van gastvrijheidsondernemers in de weg staan zijn in belangrijke mate weggenomen.

Transitie

Gastvrijheidsondernemers lopen bij de ontwikkeling van duurzame initiatieven nu nog vaak tegen barrières aan. Zo zorgen wetten en regels soms voor onnodige en ongewenste vertraging of hebben initiatiefnemers moeite om geschikte samenwerkingspartners te vinden. De Rijksoverheid helpt om deze knelpunten weg te nemen;

niet alleen ten behoeve van één project maar op zodanige wijze dat ook ondernemers elders minder knelpunten tegenkomen.

Actie

Rond Recreatie en Natuur lopen momenteel acht projecten waarvoor een Green Deal is afgesloten. Vanuit een door het ministerie van EZ gefinancierd Innovatieprogramma, uitgevoerd door STIRR, worden zes van deze projecten ondersteund. Deze zes Green Deals worden in 2015 afgerond en geëvalueerd. Per Green Deal worden leerervaringen vastgelegd, die dienen als inspiratie voor anderen en ter verbetering van de Green Deal aanpak. Naast deze specifieke actie biedt het Rijk blijvende mogelijkheden aan bedrijven, burgers, maatschappelijke organisaties en andere overheden om nieuwe Green Deals af te sluiten.

Om de opgedane ervaringen met deze Green Deals maar ook andere leerervaringen op het gebied van natuur en gastvrijheid breed te kunnen delen zal eind 2015 een digitaal boekje worden gemaakt dat, voor iedereen toegankelijk, op diverse websites (waaronder die van EZ en STIRR) geplaatst zal worden.

2.2 Sustainable Navigation in de Biesbosch

Aanleiding

Een drietal watersportbedrijven in de Biesbosch heeft de ambitie uitgesproken om hun bedrijfsvoering duurzamer te maken. Deze ambitie komt voort vanuit de maatschappelijke verantwoordelijkheid die zij voelen. Ook realiseren de ondernemers zich dat er betere

kansen zijn op groei wanneer zij er in slagen om de uitstoot van CO₂ en uitlaatgassen te verminderen en de hoeveelheid geluid die zij produceren te verlagen. In een pilot zijn zij hiermee aan de slag. De bedoeling is dat deze pilot ook voor andere ondernemers kennis oplevert om anders te gaan werken.

Vergezicht

Een verdere toename van recreatie en toerisme in een natuurgebied is mogelijk zonder negatieve impact van de toeristisch-recreatieve activiteiten op de biodiversiteit.

Transitie

Gastvrijheidsondernemers gaan duurzaam ondernemen in hun Bedrijfsvoering integreren en zetten ook andere ondernemers en recreanten aan tot meer duurzaam gedrag.

Actie

Drie ondernemers uit de Biesbosch, Parkschap De Biesbosch en de TU Delft onderzoeken de meest duurzame wijze van voortstuwing, passen deze bevindingen toe en monitoren deze. Doel hiervan is om emissies en geluid terug te dringen en energiezuiniger te varen. Daarnaast ontwikkelen ze een ICT-vaarmanagementsysteem dat particuliere bootbezitters helpt bij het verduurzamen van hun vaargedrag en wordt voorlichting gegeven aan hen over verduurzaming. Het gaat deels om innovaties (bijvoorbeeld de ontwikkeling van een nieuw type sloep) en deels om het toepassen van bestaande technieken in de specifieke context van de Biesbosch (bijvoorbeeld een grote rondvaartboot die ook moet kunnen varen door ondiepe stukken).

Van de projectkosten wordt 50% gesubsidieerd via de regeling Biodiversiteit & Bedrijfsleven van het ministerie van EZ. De resterende 50% wordt bijgedragen door het Regionaal Economisch Actie Programma (REAP) West-Brabant en de deelnemende partijen. Looptijd van het project: 2012 -2016.

2.3 UiterwaardenRecreatie

Aanleiding

In de Green Deal Recreatie in de Uiterwaarden (een van de Green Deals natuur & recreatie) blijkt dat op veel plaatsen in de uiterwaarden geen jaarrond recreatief voorzieningen-aanbod gerealiseerd mag worden. Dat komt omdat de meeste recreatieve economische activiteiten binnen de

Beleidslijn Grote Rivieren niet als riviergebonden worden gezien, en dus alleen zijn toegestaan als er een plus voor waterveiligheid wordt gerealiseerd. Hoe groot die plus is, is op voorhand lastig te bepalen, ondanks de recente introductie van een rekenregel. Dat maakt (recreatieve) ondernemers huiverig te investeren in de uiterwaarden en bij te dragen aan waterveiligheid en natuur.

Vergezicht

In de toekomst wordt een flink aantal uiterwaarden beheerd door ondernemers die waterveiligheid, natuurbeheer en recreatief ondernemen combineren in wat genoemd wordt: UiterwaardenRecreatie. Die ondernemers hebben bij de realisatie van hun bedrijf door een aangepaste inrichting van de uiterwaarden bijgedragen aan de waterveiligheid. Verder zorgen zij voor het beheer van de daar aanwezige natuur op een wijze die zorgt voor natuurkwaliteit en de doorstroming van het water niet in de weg staat.

Transitie

Belangrijk is dat alle betrokken partijen UiterwaardenRecreatie actief stimuleren, omdat hier kansen liggen voor natuur, recreatie, economie en waterveiligheid. Onvoldoende duidelijk is wat het

belangrijkste knelpunt is: gebrek aan ruimte voor ondernemers of onzekerheid over te nemen compensatiemaatregelen. In eerste instantie gaat het er daarom vooral om praktijkervaring op te doen om die vraag te kunnen beantwoorden.

Actie

Op een plek aan de Nederlek loopt een project Uiterwaarden-Recreatie. Helaas kan hier de bovengenoemde rekenregel niet getoetst worden, omdat voor dit riviertraject geen taakstelling voor waterveiligheid geldt. Daarom zal bezien worden of in samenwerking met de provincie Gelderland een aantal plekken geselecteerd kan worden om de rekenregel te toetsen. Als blijkt dat die regel goed werkt, maar nog te weinig bekendheid geniet, dan zal een informatie-traject ontwikkeld en gestart worden. Als blijkt dat de rekenregel te knellend is en er daarom kansen worden gemist, dan zal (opnieuw) het gesprek over de rekenregel aangegaan worden, maar dan op basis van casuïstiek.

2.4 Krugerpark.nl

Aanleiding

In de Rijksnatuurvisie “Natuurlijk verder” wordt nadrukkelijk de hulp van de samenleving gezocht om de natuurdoelen (met name versterking van de biodiversiteit) te realiseren. In dat kader heeft InnovatieNetwerk aangeboden om samen met partijen de komende jaren 200.000 ha subsidievrije natuur te realiseren. Het gaat daarbij zowel om initiatieven waarin geheel zonder natuur-subsidies natuur ontwikkeld, ingericht en beheerd wordt (ongeveer 60.000 ha), als om initiatieven waarin het beheer van bestaande natuur via maatschappelijke partijen wordt gerealiseerd (ongeveer 140.000 ha). Krugerpark.nl hoort tot de tweede categorie.

Vergezicht

In een Krugerpark.nl wordt het beheer van een groot gebied (denk aan Oostvaardersplassen of Weerribben-Wieden) betaald uit de opbrengsten van verblijfstoerisme. De gedachte is dat er in Nederland op een aantal plekken resorts met lodges of andere vormen van accommodatie gebouwd worden in grote en ook voor internationale toeristen aantrekkelijke natuurgebieden, of tegen die natuurgebieden aan. De extra beleving die met de bijzondere plekken gepaard gaat, rechtvaardigt ook in de ogen van de gasten een hogere prijs. De extra inkomsten worden ingezet om het beheer van de natuur te financieren.

Transitie

Het overdag recreëren in de natuur wordt in ons land door vrijwel iedereen geaccepteerd of zelfs toegejuicht. Daar staat tegenover dat overnachten in de natuur als onwenselijk en schadelijk wordt beschouwd. In het concept Krugerpark.nl draaien we deze gedachte om en gaan we ervan uit dat toeristisch verblijven (overnachten) in of bij de natuur - mits goed aangepakt - juist heel positief is. Dit veronderstelt een verregaande samenwerking tussen de aanbieders van de toeristische accommodaties en de natuurbeheerder(s).

Actie

Er is, op initiatief van InnovatieNetwerk, een consortium gevormd dat bestaat uit bedrijven en natuurorganisaties. Voor Oostvaardersplassen is een eerste vingeroefening gedaan, om te kijken of het concept levensvatbaar is. Dat lijkt het geval te zijn. De volgende stap is geweest een inhoudelijke en financiële uitwerking voor een andere, zo veel mogelijk verschillende locatie. Gekozen is voor Kempen-Broek, aan de noordwest grens van Limburg. De conclusie is dat het concept hier pas op de wat langere termijn gerealiseerd kan worden omdat de belevingswaarde van de wilde natuur nog onvoldoende onderscheidend is en er nog te veel infrastructurele barrières zijn. Eerst was de gedachte een uitwerking te maken voor een derde gebied, dat zich qua kenmerken bevindt tussen Oostvaardersplassen

en Kempen-Broek. Betrokken partijen (ondernemers en natuurorganisaties) blijken echter meer heil te zien in het maken van concrete business cases voor kansrijke locaties. Daarom zal volgens die lijn verder aan dit concept gewerkt worden.

2.5 Almeerse Parel: Nieuw verdienmodel voor waardecreatie in het landelijk gebied

Aanleiding

De nieuwe politieke, financiële en maatschappelijke situatie maakt dat vertegenwoordigers van natuurbeheer, landbouw en recreatie met elkaar in discussie gaan om met behulp van nieuwe verdienmodellen waardecreatie te ontwikkelen in het landelijk gebied. Acht partijen die het Manifest Vitaal Platteland hebben ondertekend (ANWB, Federatie Particulier Grondbezit, De 12Landschappen, LTO Nederland, RECRON, Natuurmonumenten, Natuurlijk Platteland en Staatsbosbeheer) zijn zoekende hoe die nieuwe verhoudingen en ambities samen zijn in te vullen.

Vergezicht

Voor het beheer van landbouw-, recreatie- en natuurgebieden zijn nieuwe vormen van samenwerking gevonden en zijn verdienmodellen ontwikkeld die succesvol zijn in het huidige tijdsgewricht.

Transitie

Gebiedsontwikkeling op de oude manier, waarbij bouwactiviteiten gebruikt worden om allerlei publieke doelen te realiseren, werkt sinds de instorting van de kantoor- en huizenmarkt niet meer. Private partijen, maatschappelijke organisaties en overheden moeten nu ondervinden hoe zij hun eigen rol in deze nieuwe situatie het beste kunnen invullen. Naast het ontdekken en vormgeven van hun rol is het noodzakelijk dat de betrokken partijen energie steken in het opbouwen van onderling vertrouwen zodat, gezamenlijk, de gestelde ambities gerealiseerd kunnen worden.

Actie

Nyenrode Business Universiteit heeft in samenspraak met RECRON en Staatsbosbeheer denkrichtingen aangegeven om samen te komen tot effectieve en nieuwe vormen van ondernemerschap. Er is vervolgens een drietal werkconferenties georganiseerd waarna enkele pilot-projecten zijn gestart. Een ervan is het project 'Vitalisering Almeerse Parel van "DUIN en Strand"'. Doel van dit project is het op gang brengen van een ontwikkeling die leidt tot een hoogwaardig woon-, werk- en recreatiegebied aan het IJmeer (DUIN) en uitbreiding van de naastgelegen jachthaven Marina Muiderzand. Een uitdaging van deze gebiedsontwikkeling is het verkrijgen van medewerking van een groot aantal partijen. Hier ligt een rol voor een gebiedsregisseur: iemand die de coördinatie voert, het overzicht houdt over alles wat speelt en de verschillende partijen betrokken houdt. Het vinden van een oplossing voor dit organisatievraagstuk is het eerste actiepoint binnen deze pilot. Vervolgens komen het inhoudelijke (precieze plan) en financiële deel (verdienmodel) aan bod.

Het ministerie van EZ draagt financieel bij aan het project 'Nieuwe verdienmodellen voor waardecreatie in het landelijk gebied', inclusief enige middelen om met de pilots een start te kunnen maken. De uitvoering van de pilots is voor rekening van de deelnemende partijen.

2.6 Schaalsprong routerecreatie – ToerNederland

Aanleiding

We beschikken in Nederland over een infrastructuur die ons in staat stelt actief op pad te gaan en te genieten van de vele parels die ons land rijk is. Met routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen hebben we daarbij goud in handen. Ze vormen bij uitstek de verbinding tussen de gastvrijheidseconomie en de natuur in Nederland. Vindbare, bereikbare en beleefbare natuur en watergebieden zijn goed voor het natuurbewustzijn van de miljoenen gebruikers én voor de gastvrijheidsondernemers die in groten getale in of nabij deze gebieden zijn gevestigd. Kortom, goede routenetwerken dragen bij aan de aantrekkingskracht van een regio én van de ondernemingen binnen die regio.

Vergezicht

Meer mensen (zowel eigen inwoners als buitenlandse gasten) genieten actief van wat ons land aan parels te bieden heeft en maken daarbij, naar volle tevredenheid en gevoed door prima informatie, gebruik van de prachtige routenetwerken. Die worden gezamenlijk door ondernemers, overheden en beheerders ontwikkeld, in stand gehouden en gepromoot. En dat betaalt zich terug door hogere bestedingen en betere rendementen.

Transitie

Het onderhouden en verbeteren van voorzieningen voor routerecreatie is geen sluitpost, maar wordt door alle betrokkenen als een hoogrenderende investering gezien. En de informatievoorziening vindt niet langer plaats vanuit het oogpunt van de aanbieder, maar vanuit het gezichtspunt van de gast.

Actie

Dit sleutelproject uit de Eindrapportage Actieagenda & Sleutelprojecten van het Topteam Gastvrijheidseconomie wordt de komende maanden verder uitgewerkt. Twee acties zijn nu voorzien: a. Schaal-sprong kwaliteit routestructuur; b. Schaal-sprong promotie route-recreatie. Bij de eerste actie gaat het om doorontwikkeling en verrijking van een landsdekkende routestructuur: zwakke schakels verbeteren, nieuwe mogelijkheden uitwerken (focus: veiligheid, beleving, continuïteit). Meer parels aan de ketting: een sterkere binding met onder meer Nationale Parken. Borging van landsdekkende routenetwerken en onderliggende paden en (water)wegen. Organisatie van provincieoverstijgende samenwerking. Bij de tweede actie gaat het om een impuls voor marketing van route-recreatie in Nederland voor de eigen inwoners en buitenlandse gasten door ontsnippering van informatie.

2.7 Nationale Parken nieuwe stijl

Aanleiding

De Nationale Parken: ze horen onze parels te zijn, maar het ontbreekt aan een duidelijk profiel, ze worden niet sterk vermarkt en niemand voelt zich er verantwoordelijk voor. Tegelijkertijd bieden de parken enorme kansen voor de gastvrijheidssector. Niet de organisatie, maar het gebied en de gasten moeten centraal staan. Er is

ruimte voor een nieuwe propositie en een bijbehorende nieuwe begrenzing; niemand wil de parken kwijt. Het zijn de belangrijkste Nederlandse natuurgebieden.

Vergezicht

De nationale parken zijn iconen; een sterk merk dat zowel binnenlandse als internationale gasten aanspreekt én aantrekt. Binnen het overkoepelende merk is ruimte voor de nodige verscheidenheid, waardoor elk gebied zijn eigen “doel en smoel” heeft en gasten ook verleid worden meerdere nationale parken te bezoeken. De aantrekkelijkheid van de gebieden en de daarbij behorende waardering door de bezoekers is de basis voor een verdienmodel voor de instandhouding van de nationale parken, waarbij de verschillende stakeholders eendrachtig samenwerken om dat voor elkaar te krijgen.

Transitie

In de nationale parken heeft tot dusverre de nadruk erg gelegen op het behoud van natuurwaarden, zonder te letten op de gastwaarden en de bedrijfswaarden (het verdienvermogen). De transitie is erop gericht om met behoud van die natuurwaarden (veel) meer beleving te realiseren en bedrijven meer kans te bieden daar op in te spelen.

Actie

Dit sleutelproject uit de Eindrapportage Actieagenda & Sleutelprojecten van het Topteam Gastvrijheidseconomie is inmiddels opgepakt. Elementen zijn samenwerking binnen en tussen parken, herbegrenzing (waardoor veel aanbod aan beleving binnen de parkgrenzen komt te liggen) en gezamenlijke promotie in steden. Deze actie wordt samen met het binnen het ministerie van EZ opgerichte Programma Nationale Parken 2.0 uitgewerkt. De taak van het Programma Nationale Parken 2.0 is de uitvoering van het amendement over Nationale Parken van de Kamerleden Jacobi en Van Veldhoven.

3. Nieuwe instrumenten

3.1 Hervorming verblijfsrecreatie en natuur

Aanleiding

In Nederland is er een overaanbod aan verblijfsrecreatie, zowel aan recreatiebungalows als aan kampeerplaatsen. Ook is er sprake van een veranderende vraag, waarbij de nadruk meer op beleving en kwaliteit komt te liggen. Nu is er een soort neergaande spiraal: ondernemers die willen stoppen maar dat om allerlei redenen (o.a. fiscale) niet kunnen, beperken de ontwikkelruimte voor de ondernemers die willen innoveren. Dit wordt wel de verblijfsrecreatieparadox genoemd: er is tegelijkertijd overaanbod én behoefte aan ontwikkelruimte om op de veranderende wensen van de gasten te kunnen inspelen. Bij die wensen hoort ook een natuurlijke groene omgeving.

Vergezicht

Het stoppen van een aantal ondernemers heeft lucht gegeven aan degenen die hun aanbod wilden aanpassen aan de veranderde wensen vanuit de markt, de gronden die zij gebruikten zijn voor een deel omgezet in natuur. Zij hebben hun bedrijf kunnen vernieuwen,

en dat heeft gezorgd voor kwalitatief hoogwaardiger bedrijven, een betere omgevingskwaliteit (onder andere blijkend uit duidelijke winst voor natuur) en hogere rendementen.

Transitie

De benodigde transitie is een integrale gebiedsaanpak, waarbij niet alleen de recreatieondernemers die willen stoppen en uitbreiden worden betrokken, maar ook andere partijen en issues die in een gebied spelen, waaronder natuurontwikkeling en -beheer. Dat geeft ruimte om zaken met elkaar te verbinden en zo tot slimmere oplossingen te komen. De Wet Ruimtelijke Ordening biedt via verevening of compensabele kosten een instrumentarium dat benut zou kunnen worden. Dit principe, in combinatie met het concept 'Verkavelen voor Groei' van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) (voormalig DLG) en financieringsmogelijkheden van het Groenfonds, biedt een basis voor een vernieuwing in de verblijfsrecreatiesector.

Actie

RECRON, RVO.nl en NEXT vastgoed bv hebben, ondersteund door EZ, Groenfonds en STIRR, een methodiek ontwikkeld om de geschetste problematiek aan te pakken. Deze methodiek is in een zogenoemde "droogzwemoefening" getest in twee gebieden, Drenthe en Zeeuws-Vlaanderen. De vervolgstap is een concrete pilot in laatstgenoemd gebied. Bij gebleken succes kan de aanpak daarna breed worden uitgerold.

3.2 Nieuwe verdienmodellen voor natuur en gastvrijheid

Aanleiding

In de Natuurvisie 2014 heeft de Rijksoverheid opgeroepen tot een grotere bijdrage van burgers en bedrijven die daardoor een grotere verantwoordelijkheid nemen voor de natuur en het landschap in hun directe omgeving. In het kader hiervan wordt gesproken over het, waar mogelijk, natuurinclusief maken van economische en andere activiteiten zodat verantwoordelijkheid voor natuur gekoppeld kan worden aan economische activiteiten. Tevens wordt gekeken in hoeverre natuur en gastvrijheid vanuit verschillende aanlegroutes tot nieuwe verdienmodellen kunnen komen waarbij natuur en economie gekoppeld zijn. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een onderzoek dat LEI-WUR uitvoert voor het ministerie van EZ, waarbij de mogelijkheden van verdienmodellen voor terreinbeheerders, landgoederen, Nationale Parken en particuliere boseigenaren worden verkend.

Vergezicht

Binnen de gastvrijheidssector en bij natuurorganisaties wordt gebruik gemaakt van verdienmodellen die er anno 2014 nog niet waren. De gastvrijheidssector heeft verschillende verdienmodellen ontwikkeld waarbij de economische activiteiten natuurinclusief gemaakt zijn. Tegelijkertijd hebben ook natuurorganisaties een omslag weten te maken. Hun traditionele onderhouds- en beheerstaken hebben zij zo weten om te vormen dat er sprake is van economie-inclusief handelen.

Transitie

Er is een omslag in denken nodig. In de natuur liggen meer kansen voor de gastvrijheidssector. Natuur vormt de aankleding voor het uiteindelijk te leveren product of dienst en maakt daarmee onderdeel uit van dat product of die dienst. In de natuursector is er meer ruimte voor ondernemerschap waarbij men economische risico's durft aan te gaan. De centrale vraag hierbij is: hoe kan ik die natuurlijke omgeving verwaarden, wie zijn mijn baathebbers en hoe kan ik hun bereidheid tot betalen ook daadwerkelijk kapitaliseren.

Actie

Ten einde hier een cultuuromslag in denken te krijgen, wordt er qua aanpak gekozen voor intervisiebijeenkomsten op locatie bij de eerder genoemde stakeholdergroepen, zijnde gastvrijheidsondernemers, terreinbeheerders, landgoedeigenaren, Nationale Parken en particuliere boseigenaren. LEI, onderdeel WUR, organiseert deze bijeenkomsten en zal daarbij gebruik maken van de ervaringen rondom de eerder door EZ georganiseerde Groene Tafels en de Natuurkaravaan uit 2013. Tijdens deze bijeenkomsten wordt gezocht naar zogenaamde *best practices* maar ook *practices* die minder succesvol zijn verlopen en waarvan kan worden geleerd.

3.3 Duurzaam Toerisme

Aanleiding

De zwakke schakel in het ontwikkelen van duurzaam en verantwoord toerisme blijkt de afgelopen decennia steeds meer te liggen op het niveau van de (vakantie)bestemmingen. Een gebrek aan op duurzaamheid gericht beleid leidt daar in veel gevallen tot een afname van natuur en biodiversiteit, milieu en erfgoed. Oorzaak is het gebrek aan lokale kennis en bewustzijn en de vaak korte termijn

economische overwegingen in veel bestemmingen als ook de beperkte gerichtheid op duurzaamheid bij de toerist.

Vergezicht

Duurzaam toerisme is de standaard voor zowel inkomend als uitgaand toerisme. Kennis is ontwikkeld en wordt toegepast om duurzaamheid op de vakantiebestemming te bewaken en te versterken. Een keuze voor een erkende en gecertificeerde touroperator is de standaardkeuze van de toerist, maar ook de toerist die zonder touroperator reist, neemt gerichte maatregelen om dit duurzaam te doen.

Transitie

Om dit te bereiken is het van belang om zoveel mogelijk bestemmingen te ondersteunen in het verbeteren van hun beleid. Vanwege de veelheid en diversiteit van bestemmingen kan een gestructureerde universele aanpak helpen, gebaseerd op internationale prioriteiten en criteria voor duurzaam toerisme. Daarnaast is het belangrijk om bestemmingen die zich wel duurzaam ontwikkelen daarvoor te erkennen.

Actie

De ECNC Land & Sea Group heeft een verkenning uitgevoerd naar de belangstelling voor een Green Deal Duurzaam Toerisme. De uitkomst hiervan was positief en op 24 november 2014 is de Green Deal getekend. Ondertekenaars hiervan zijn onder andere de ministeries van EZ en I&M, ECNC Land & Sea Group, FEE-Nederland, ECEAT Projects, NHTV, TUI Benelux, Corendon en Zoover. Vooruitlopend op deze Green Deal is, met een financiële bijdrage van het ministerie van EZ, al gestart met de ontwikkeling en verbetering van instrumenten die een gestructureerde aanpak voor verduurzaming mogelijk maken, op het niveau van vakantiebestemmingen. Deze instrumenten zullen vervolgens worden ingepast binnen bestaande programma's als QualityCoast, QualityDestination, GSTR en ECO-XXI en geïmplementeerd.

4. Onderzoek

4.1 Nettowinst voor biodiversiteit

Aanleiding

Verlies van biodiversiteit is één van de belangrijkste milieuthema's, zowel nationaal als internationaal. Door CE Delft en Conservation Consultancy Steven de Bie is in opdracht van het ministerie van Infrastructuur & Milieu een studie uitgevoerd naar de impact op biodiversiteit van Nederlandse

sectoren en bedrijven³. In deze studie wordt gekeken hoeveel een sector bijdraagt aan het verlies aan biodiversiteit. Daarmee helpt deze studie dus beleid dat er op gericht is de teruggang in biodiversiteit te stoppen. Met als uiteindelijk doel van het natuurbeleid het herstel van biodiversiteit, hetgeen alleen bereikt kan worden door te zorgen dat de biodiversiteit weer toe gaat nemen. En dat is geen gemakkelijke opgave.

Vergezicht

Bedrijven en sectoren dragen via hun beleid bij aan het herstel van biodiversiteit. Dat kan door goed in te kopen, maar bijvoorbeeld ook door rechtstreeks te investeren in natuur. Denk bijvoorbeeld aan het Amsterdamse Havenbedrijf dat investeert in Tijdelijke Natuur op gronden die (nog) niet gebruikt worden voor havengerelateerde activiteiten.

³ Bergsma, G.C. et al, Benchmark biodiversiteit. De impact op biodiversiteit van Nederlandse sectoren en bedrijven, Delft 2014.

Transitie

Het beleid van bedrijven en sectoren verandert van “schade beperken” in “biodiversiteit versterken”. En dat gaat niet vanzelf, omdat veel bedrijven natuur zien als hindermacht in plaats van ontwikkelkracht. Voor het herstel van biodiversiteit is het belangrijk dat in elk geval bedrijven/sectoren met in potentie veel positieve impact op biodiversiteit, zoals de gastvrijheidssector, die potentie goed benutten.

Actie

Op verzoek van Staatssecretaris Dijkema heeft het Groenfonds onder andere gekeken naar mogelijkheden voor financiering van natuur door middel van functiecombinaties⁴. Men heeft zich daarbij beperkt tot combinaties met natuur die vanuit de ervaring van het Groenfonds kansrijk zijn en op overzienbare termijn tot resultaat kunnen leiden, zoals woningbouw, zorg, zand- en grindwinning en toerisme & recreatie. De vervolgactie is om nauwkeuriger te onderzoeken welke sectoren in potentie veel positieve invloed op de biodiversiteit hebben. Op basis van die informatie kan later gekeken worden hoe die sectoren zo goed mogelijk gefaciliteerd kunnen worden om die potentie ook te benutten. Een van de sectoren die in elk geval meegenomen wordt in het onderzoek is de gastvrijheidseconomie.

⁴ Nationaal Groenfonds, Mogelijkheden voor private en maatschappelijke financiering voor natuur, Hoevelaken 2014.

4.2 Het effect van groene investeringen op beleving en woongenot

Aanleiding

Tot op heden zijn er voornamelijk algemene kentallen beschikbaar omtrent het effect op beleving en woongenot van de aanwezigheid van groen in de directe woonomgeving.⁵ Deze kentallen geven geen inzicht in de meerwaarde voor woongenot en beleving van additionele investeringen in het landschap. Derhalve kan het effect van dergelijke investeringen niet goed worden beoordeeld.

In 2011 heeft al - voorafgaand aan de implementatie van landschapselementen - een nulmeting plaatsgevonden in een drietal proefgebieden, zijnde Amstelland, Groene Woud en Ooijpolder. Daarbij zijn dezelfde type metingen verricht in zogenaamde referentiegebieden. Deze metingen dienen als referentie waartegen die metingen in proefgebieden kunnen worden afgezet. Daarmee kan gecorrigeerd worden voor ontwikkelingen anders dan de aanleg van landschapselementen tussen het moment van nul, en het moment van effectmeting, en die van invloed kunnen zijn op de beleving- en/of woongenotwaarde.

⁵ O.a. vanuit het project TEEB-stad, waar onder andere het ministerie van EZ, een aantal gemeenten en kennisinstellingen bij betrokken zijn.

Vergezicht

Er is zicht op de effecten die investeringen in landschap hebben op woongenot en beleving. Niet alleen de omvang van de baten die uit landschapsinvesteringen voortkomen, maar ook welk type recreant (oudere versus jongere, hoog of laag opgeleid) of welke type woningen (vrijstaand of juist appartementen) effect van de landschapsinvesteringen ondervinden. Door dit inzicht wordt er maatwerk binnen onder andere de gastvrijheidssector geleverd bij het inrichten van onze landschappen.

Transitie

Om dit te bereiken is er een transitie in denken gewenst bij potentiële landschapsinvesteerders. Zij kunnen gewezen worden op het causaal verband tussen landschapsinvesteringen, woongenot en beleving en de verzilvering hiervan.

Actie

LEI-WUR, zal vervolg geven aan het eerdere onderzoek. Een eerste actie is om vast te stellen of de geplande landschapsinvesteringen voldoende voltooid zijn om een effectmeting mogelijk te maken en ook of er sindsdien voldoende woningverkoop hebben plaatsgevonden. De vervolgstap is om de meting uit 2011 te herhalen. De tellingen en enquêtes zullen net als in de nulmeting gebruikt worden om de belevingswaarde in monetaire eenheden uit te drukken. Daarnaast zullen voor deze zes gebieden wederom verkoopcijfers voor woningen verkregen worden voor het bepalen van het effect van de investeringen op de woongenotswaarde. Door een analyse uit te voeren op de data uit de effectmeting en de nulmeting, kan het effect van landschapsinvesteringen op het woongenot en de belevingswaarde voor de proefgebieden worden gekwantificeerd in termen van monetaire eenheden. Deze acties kunnen in gang gezet worden wanneer men verwacht dat er voldoende veranderingen ten opzichte van de eerder uitgevoerde nulmeting zijn te verwachten. Het initiatief hiervoor ligt bij het ministerie van EZ.